

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน เรื่องการศึกษาเป็น เรื่องที่ได้รับความสนใจจากบุคคลในวงกว้าง ๓ เป็นอันมาก เพราะถือว่าการศึกษาเป็นกิจการทางสังคมอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้าน กว้าง ๆ ทั้งในส่วนบุคคลและสังคมส่วนรวม ในประเทศไทยระดับการศึกษาที่ได้รับความสนใจ มากเป็นพิเศษ และมีการเคลื่อนไหวใหม่ ๆ เกิดขึ้นในระยะนี้ ได้แก่ การศึกษาระดับอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาในฐานะที่เป็นสถาบันสังคมซึ่งมีหน้าที่หลักทางด้านการสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ ให้บริการแก่สังคมในด้านการผลิตบัณฑิตและการวิจัยค้นคว้า จำเป็นจะต้อง เน้นประสิทธิภาพและคุณภาพของการให้บริการดังกล่าว เป็นสำคัญ มาตรฐาน การศึกษาจะมีผล โดยตรงต่อคุณภาพของผลผลิต และปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อมาตรฐานการศึกษาของ สถาบันอุดมศึกษาก็คือ คณาจารย์ เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว ที่มีมหาวิทยาลัยเกิดขึ้นครั้งแรก ในโลก มหาวิทยาลัยเหล่านั้นก็เน้นเรื่องคุณภาพของคณาจารย์เป็นสำคัญ จนถึงกับมีคำกล่าวที่ว่า "คณาจารย์ที่เก่งกล้าสามารถ คือจุดเริ่มต้นของพัฒนาการของมหาวิทยาลัย" (Great teachers are the beginning of University development) ไม่มีสถาบันใดที่จะ อำนวยบริการทางการศึกษาให้มีคุณภาพสูง เกินกว่าคุณภาพของอาจารย์ที่มีอยู่ได้¹

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การส่งเสริมคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นนั้น สิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง

¹ วิจิตร ศรีสอาน, หลักการอุดมศึกษา (กรุงเทพมหานคร : หน่วยงานมหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 71.

ที่ต้องคำนึงถึงคือ คุณภาพของอาจารย์ จากการประชุมระดับรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการของ ยูเนสโก ในภูมิภาคเอเชียเมื่อวันที่ 22-29 พฤศจิกายน 2508 ได้กล่าวถึงความสำคัญของ คุณภาพครูว่า "คุณภาพของครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดอัตราการขยายทาง ด้านการศึกษา และเป็นจุดระหวางการขยายการศึกษาทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ ปัจจัย ที่กำหนดคุณภาพของครูนั้นมีหลายสิ่ง สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือความรู้ด้านวิชาการที่จะสอน ในขณะที่ การศึกษาได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ความจำเป็นที่จะต้องผลิตครูที่มีคุณภาพ มีความสามารถ เฉพาะสาขามากขึ้น สิ่งหนึ่งที่เกิดเป็นปัญหาตามมาคือ เรื่องเกี่ยวกับการจัดหาบุคลากรประเภท ครูอาจารย์ที่มีวุฒิ ประสพการณ์และความสามารถ"¹

สถาบันการศึกษาวิชาชีพพยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันระดับอุดมศึกษา สถาบันหนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่หลัก 2 ประการคือ ผลิตพยาบาลระดับปริญญาเพื่อบริการสังคมทาง ด้าน การศึกษา และผลิตพยาบาลประจำการเพื่อเป็นผู้นำในวิชาชีพพยาบาล ในการให้บริการทาง การพยาบาล

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่เป็นประ โยชน์และจำเป็นอย่างยิ่งแก่สังคม พยาบาลที่ดี ต้องเป็นผู้มีสติปัญญาสูง มีความรู้และมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ สามารถให้บริการการพยาบาลที่มี ประสิทธิภาพและคุณภาพสูง ไม่ว่าจะเป็นการบรรเทาอาการของโรค ด้านการฟื้นฟู สมรรถภาพ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ และด้านการป้องกันโรค...² รามีย์ (Ramey) ได้ กล่าวไว้ว่า "คุณภาพของการให้บริการพยาบาลจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้ให้บริการว่า มีความรู้ ความสามารถเพียงใด"³ อาจารย์จะเป็นจักรกลสำคัญในการกำหนดคุณภาพของ

¹Unesco, Prospective of Education in Asia (Bangkok : Unesco, 1965), p.107.

²หลักสูตรวิทยาลัยพยาบาล โรงพยาบาลพระปกเกล้า, จันทบุรี, พ.ศ. 2516.

³Ireni G. Ramey, "Meeting Today's Challenges to Nursing Service and Education," Nursing Forum, Vol.VII, No.2 (1969):165.

การศึกษา ซึ่งหมายถึงคุณภาพของผู้ให้บริการด้วย เพราะปัจจัยสำคัญในการศึกษา เป็นต้นว่า หลักสูตร วิธีการสอน การวัดและการประเมินผลการศึกษา ต่างก็อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของครู อาจารย์ทั้งสิ้น แต่เดิมการศึกษาวิชาชีพพยาบาลในประเทศไทยมีน้อยมาก ได้เริ่มมีโรงเรียนสอนเกี่ยวกับวิชาพยาบาลแห่งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2437¹ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ได้รับพระราชทานนามว่า "โรงเรียนแพทย์ดุง ครรภ์ และหญิงอนามัย" ในปี พ.ศ. 2469 ได้มีการปรับปรุงการศึกษาพยาบาลครั้งสำคัญไปสู่มาตรฐานสากล โดยสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ได้ร่วมมือกับมูลนิธิรอกกีเฟลเลอร์ ให้ความช่วยเหลือในด้านการสอนวิชาการแพทย์และการพยาบาล ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการปรับปรุงคุณภาพของอาจารย์ และการขยายหลักสูตรวิชาการพยาบาลให้สูงขึ้นถึงระดับปริญญาตรี ในปี พ.ศ. 2499

ตลอดระยะเวลา ๘4 ปี ตั้งแต่ก่อตั้ง โรงเรียนพยาบาลขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย การศึกษาวิชาชีพพยาบาลได้พัฒนาการขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันมีสถานะเป็นคณะพยาบาลศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เปิดทำการสอนถึงระดับปริญญาโทก็มีแต่ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทำการศึกษาเกี่ยวกับวุฒิของ อาจารย์พยาบาลในสถาบันการศึกษาพยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยเลย ผู้ทำการวิจัยซึ่งเป็นอาจารย์คนหนึ่งของสถาบันดังกล่าว มีความสนใจอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาถึงระดับวุฒิของ อาจารย์พยาบาลในสถาบันการศึกษาพยาบาลเหล่านี้ เพื่อเป็นประโยชน์และแนวทางในการพิจารณาปรับปรุง คุณวุฒิของ อาจารย์พยาบาลให้เหมาะสมกับสภาพการศึกษา ปัจจุบัน

¹สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย, หนังสือฉลองครบรอบ 4๘ ปี ของสมาคมพยาบาล (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยพิทยา, พ.ศ. 2518), หน้า 155.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาระดับวุฒิของอาจารย์พยาบาลสังกัดมหาวิทยาลัยที่ผลิตพยาบาลระดับปริญญาตรีเพื่อบริการทางค่านการศึกษา และบริการทางการพยาบาลแก่สังคม ในเรื่องต่อไปนี้

1. การกระจายของจำนวนอาจารย์พยาบาลที่มีวุฒิกูและไม่มีวุฒิกู และการกระจายจำนวนอาจารย์พยาบาลแต่ละวุฒิ
2. ระดับวุฒิของอาจารย์พยาบาล จำแนกตามภาควิชาต่าง ๆ ดังนี้คือ
 - ภาควิชาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์
 - ภาควิชาการพยาบาลร่ากรรณ
 - ภาควิชาการพยาบาลศัลยศาสตร์
 - ภาควิชาการพยาบาลสาธาณสุข
 - ภาควิชาการพยาบาลสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา
 - ภาควิชาการพยาบาลอายุรศาสตร์-จิตเวช
 - ภาควิชาบริหารการพยาบาล
3. เปรียบเทียบระดับวุฒิของอาจารย์พยาบาลแต่ละคณะของแต่ละมหาวิทยาลัย
4. เปรียบเทียบระดับวุฒิของอาจารย์พยาบาลแต่ละภาควิชาในแต่ละคณะ
5. เปรียบเทียบระดับวุฒิของอาจารย์พยาบาลที่สอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในแต่ละคณะของแต่ละมหาวิทยาลัย
6. เปรียบเทียบคุณวุฒิของอาจารย์พยาบาลปริญญาเอก:ปริญญาโท :ปริญญาตรี ในปัจจุบัน กับเกณฑ์มาตรฐานของยูเนสโก
7. เปรียบเทียบคุณวุฒิของอาจารย์พยาบาล ปริญญาเอก:ปริญญาโท:ปริญญาตรี โดยคิดรวมวุฒิอาจารย์ปัจจุบันและอาจารย์ที่กำลังศึกษาต่อ ซึ่งจะกลับมาปฏิบัติหน้าที่ในสถาบันดังกล่าว กับเกณฑ์ที่ควรจะเป็น ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขึ้นเอง โดยคิดจากจำนวนอาจารย์พยาบาลแต่ละประเภททั้งหมดต่อจำนวนอาจารย์พยาบาลทั้งหมด

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยเรื่องนี้ทำการศึกษาเฉพาะอาจารย์พยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งเปิดทำการสอนถึงระดับปริญญาตรีทุกแห่งทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยใช้ข้อมูลจากรายงานสถิติ แบบรายงานครูของทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2524 เป็นหน่วยตัวอย่าง (Sampling Unit)

2. การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะอาจารย์ประจำที่ทำหน้าที่ด้านการสอนทางภาคทฤษฎีหรือปฏิบัติ หรือสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเท่านั้น โดยไม่รวมถึงอาจารย์ที่ทำหน้าที่อื่นซึ่งไม่เกี่ยวกับการสอน เช่น คณบดี เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน และไม่รวมถึงอาจารย์พิเศษและวิทยากรที่ได้รับเชิญมาเป็นครั้งคราว

3. คุณวุฒิของอาจารย์ที่ศึกษาคั้งนี้ ศึกษาเฉพาะวุฒิสูงสุดที่ได้รับจากการสำเร็จการศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ จากสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและนอกประเทศเท่านั้น มิได้รวมถึงประสบการณ์หรือความสามารถที่ได้รับจากการสัมมนา หรือการไปปฏิบัติงาน หรือความสามารถด้านอื่น ๆ ที่ได้มาจากการศึกษารูปนัย

4. สำหรับสถาบันที่มีหลักสูตรต่ำกว่าปริญญาตรี ไม่ได้นำมาทำการวิจัยครั้งนี้

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. เนื่องจากสถานศึกษาพยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง มีอาจารย์ปฏิบัติงานอยู่เป็นจำนวนไม่มาก ในการบรรจุอาจารย์พยาบาลเข้าทำงานใช้การสอบสัมภาษณ์ และเกณฑ์ความเหมาะสมของที่ประชุมคณะฯ ฉะนั้นจึงถือว่าอาจารย์แต่ละภาควิชาได้ปฏิบัติหน้าที่ตรงตามวุฒิ และความสามารถที่อาจารย์แต่ละท่านมีอยู่

2. สำหรับอาจารย์ที่จบการศึกษาจากสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ ถือว่ามีน้ำหนักของระดับวุฒิเท่ากับอาจารย์พยาบาลที่จบจากสถาบันการศึกษาในประเทศในระดับเดียวกัน

3. วุฒิต่าง ๆ ในระดับเดียวกัน ถือว่าน้ำหนักระดับวุฒิเท่ากัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างสถาบันการศึกษา และระหว่างหลักสูตรของสถาบันนั้น

4. ในกรณีที่อาจารย์มีหลายวุฒิ จะถือวุฒิสูงสุดเพียงวุฒิเดียวในการศึกษา
ระดับวุฒิของอาจารย์

5. เกณฑ์ความต้องการขั้นต่ำที่ใช้ในการ เปรียบเทียบระดับวุฒิของอาจารย์พยาบาล
ถือเอาระดับปริญญาตรีซึ่งมีค่าของน้ำหนักระดับวุฒิเท่ากับ 16 ทั้งนี้เนื่องจากเกณฑ์
เหมาะสมซึ่ง ยูเนสโก กำหนดสำหรับคุณวุฒิของอาจารย์ในระดับอุดมศึกษา คือ

ปริญญาเอก : ปริญญาโท : ปริญญาตรี เท่ากับ 1.5 :: 5 : 3.5¹

6. อาจารย์พยาบาลที่กำลังศึกษาต่อทั้งในและนอกประเทศ ถือเอาวุฒิที่จะได้รับ
จากสถาบันที่กำลังศึกษาอยู่มาก่อนหน้าหนักในการทำวิจัย

ความจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาจได้ผลไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย เป็น
ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมจากแบบรายงานครูของกอง
การเจ้าหน้าที่ ปีการศึกษา 2521 ที่มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งได้รายงานส่งมายังทบวงมหาวิทยาลัย
ถ้าหากมีมหาวิทยาลัยใดรายงานคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ก็สุดวิสัยที่ผู้วิจัยจะควบคุมได้

นอกจากนั้นการวิจัยนี้มิได้คำนึงถึงวุฒิของอาจารย์พยาบาลที่ได้จากการศึกษาอเนก
ซึ่งถ้าหากนำมาพิจารณาด้วย อาจจะทำให้ค่าที่ได้มีแนวโน้มที่สูงไกล เคียง เกณฑ์มาตรฐานมากขึ้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สำนักงานปลัดทบวง ทบวงมหาวิทยาลัย, รายงานสรุปสถานการณ์การศึกษาปัจจุบัน
ในสถาบันอุดมศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัย : ระหว่างปี 2515-2516), หน้า 18.

ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความของคำบางคำ เพื่อความสะดวกในการแปลความหมาย และความเข้าใจตรงกัน ดังนี้

1. คุณวุฒิ หรือ วุฒิ หมายถึง ความรู้ ความสามารถที่บุคคลสำเร็จการศึกษาจากสถาบันตามหลักสูตรที่สถาบันนั้น ๆ กำหนด เช่น ระดับปริญญาเอก ปริญญาโท ปริญญาตรี และประกาศนียบัตร เป็นต้น
2. อาจารย์พยาบาล หมายถึง ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และอาจารย์ประจำของสถานศึกษาพยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่ทำหน้าที่สอนในสถาบันดังกล่าว ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยสม่ำเสมอ
3. อาจารย์พยาบาลที่มีวุฒิทางครู หมายถึง อาจารย์ประจำการซึ่งมีปริญญาหรือประกาศนียบัตรวิชาครูใด ๆ เช่น ครูศาสตรบัณฑิต เป็นต้น
4. อาจารย์พยาบาลที่ไม่มีวุฒิทางครู หมายถึง อาจารย์ประจำการซึ่งไม่มีปริญญา หรือ ประกาศนียบัตรวิชาครูใด ๆ เช่น อาจารย์ที่จบ วท.บ. (พยาบาล) วท.บ. (สาธารณสุข) วท.บ. (โภชนาการ) เป็นต้น
5. สถาบัน หรือสถาบันการศึกษาพยาบาล หมายถึง คณะพยาบาลศาสตร์ หรือภาควิชาโรงพยาบาล ที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย
6. เกณฑ์ปกติ หมายถึง จำนวนอาจารย์แต่ละประเภททั้งหมดต่อจำนวนอาจารย์ทั้งหมด
7. ภาควิชา หมายถึง การแบ่งศาสตร์สาขาต่าง ๆ ตามลักษณะของโรค ตามการรักษา เช่น ภาควิชาอายุรศาสตร์ ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา เป็นต้น
8. พยาบาลที่ทำหน้าที่บริการทางการศึกษา หมายถึง พยาบาลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการศึกษา การสอน และการวิจัยทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทั้งในห้องเรียนและบนหอผู้ป่วย ซึ่งหมายถึง อาจารย์พยาบาล

9. การบริการพยาบาล หมายถึง การให้บริการเกี่ยวกับสุขภาพโดยอาศัยความรู้จาก ศาสตร์ในสาขาต่างๆ เป็นพื้นฐานในการบริการเกี่ยวกับการดูแลรักษาพยาบาล การป้องกันโรค การส่งเสริมและการคงไว้ซึ่งสุขภาพอนามัย ตลอดจนการฟื้นฟูสุขภาพให้เข้าสู่สภาพปกติ

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เพื่อศึกษา คุณวุฒิของอาจารย์พยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี โดยใช้ข้อมูลจาก กองการเจ้าหน้าที่ปีการศึกษา 2521 เป็นหน่วยตัวอย่าง ผลของการวิจัยจะแสดงให้เห็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับระดับวุฒิของอาจารย์พยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบข้อเท็จจริงของระดับวุฒิของอาจารย์พยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ว่ามีความเหมาะสมและเพียงพอกับความต้องการของสถาบันหรือไม่
2. เพื่อใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาบริหารงานบุคคล และเพื่อปรับปรุงวุฒิของอาจารย์พยาบาลให้เหมาะสมกับสภาพที่ควรเป็น ตามเกณฑ์ของผลการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย